

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № 827	дата 21.09.2016
София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17 тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Александър Николов Николов

(СУ "Св. Климент Охридски", Исторически факултет, Катедра по Стара история, тракология и средновековна история) по процедура за избор на доцент по професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Документалистика, архивистика, палеография, включително историография и изворознание“ за нуждите на секция „Помощни исторически науки и информатика“ в Института за исторически изследвания–БАН, обявен в бр. 55 от 16 юни 2026 г.

1. Данни за конкурса

Конкурсът за доцент е обявен за нуждите на секция „Помощни исторически науки и информатика“ , в Институт за исторически изследвания–БАН обявен в ДВ бр. 55/ 16.06.2026 г. Единствен кандидат е гл. ас. д-р Константин Валериев Голев.

При обявяването на конкурса са спазени нормите на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за приложението на същия закон, както и на съответните правилници на БАН. Журито е определено по предвидения начин – при съблюдаване на срокове, квоти и професионални компетенции. Подготвената документация, до която получих достъп в качеството си на член на Научното жури, е прецизна и информативна. Всичко това ми дава основание да приема, че конкурсът е напълно легитимен.

2. Данни за кандидата. Образование и професионално развитие.

Д-р Константин Валериев Голев е възпитаник на Историческия факултет на СУ "Св.Климент Охридски", където завършва последователно архивистика (бакалавър през 2007 и магистър през 2009 г.) и история (магистър през 2009 г.) . През 2013 г. защитава

докторска степен в научна специалност 2.2 История и археология (Средновековна балканска история), с тема: „Причини за куманските миграции на Балканите” към Катедра История на Византия и балканските народи, ИФ, СУ „Св. Климент Охридски“. В периода 2014-2015 г. е хоноруван асистент към Центъра за източни езици и култури към ФКНФ, СУ „Св. Климент Охридски“. Между 2016 и 2017 г. е постдокторант към Американския изследователски център в София, Центъра за академични изследвания в София, Департамента по история на университета Улудаг, Бурса, Турция и във Философския факултет на университета „Коменски“ в Братислава. Стипендиант по програма „Еразъм“ в Истанбул, Сегед, Оксфорд, Атина и Солун, носител на награда Black Sea Scholars Fund на Британския институт в Анкара.

Д-р Константин Голев притежава великолепа езикова подготовка. Наред с майчиния си български език, той владее свободно английски, руски, турски и персийски език. Също така има основни познания по сръбски език, а от старите езици ползва латински, старогръцки, османотурски и старобългарски.

3. Описание на научните трудове и приноси на кандидата:

Гл. ас. д-р Константин Голев е предоставил за участие в конкурса значителна по обем и качество продукция. Тя включва една монография, хабилитационен труд, и 17 студии и статии. Също така д-р Голев е включил и три сборника, на които е съставител.

Представената монография *“Евразийските номади в преломни времена. Кумано-кипчаки и монголи във водовъртежа на тринайстото столетие.* София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2026 г., 412 стр. е естествено продължение на проучванията на д-р Голев още от времето на неговата докторантура. Тук той се концентрира върху динамичните събития от първата половина на XIII в., които преобразяват политическата, социална, икономическа и етническа картина в Западна Евразия, като същевременно изследва и причините, довели до зашеметяващия успех на монголите в тяхната мълниеносна експанзия, довела до създаването на най-обширната сухоземна империя в човешката история. Монографията се състои от въведение, пет глави и заключение, а също така и от солиден научен апарат, общо 317 страници. Основни „действащи“ лица са куманите, известни в източните извори с името „кипчаки“ и монголите, които нанасят смъртоносен удар на обширната, но слабо организирана куманска общност и прекъсват нейната хегемония в черноморските и каспийски степи.

Куманите до този момент са първостепенна военна сила, която участва в различни военни кампании в Източна Европа и Източното Средиземноморие под формата на самостоятелни кампании на отделните кланове и племена или пък като наемници и съюзници на местните владетели. Тяхната безспорна военна мощ обаче се оказва абсолютно недостатъчна да се справи с военната машина на монголите – феномен, който задава сложен ребус на всичките им потенциални противници и поне в първите десетилетия на тяхната експанзия остава почти неразгадан. Във въведението д-р Голев дава и отговор на въпроса защо се стига до подобно развитие, опирайки се на солидна теоретична аргументация и посочвайки типологичните различия между номадските общества на Западна Евразия и онези от „Дълбинна Азия“, които са принудени да удържат много по-сериозен натиск от своя могъщ съсед – Китайската империя и поради тази причина са обречени на стремеж към единство и изграждане на собствена могъща империя.

В първа глава „Кумано-кипчаки и монголи в огледалото на средновековните извори и фокуса на съвременната наука“ д-р Голев се спира подробно на историографията и изворите, посветени на темата. В нея той демонстрира завидни познания в тази област, демонстрирайки солидната научна база, върху която гради своите тези в монографията. В нея също така е очертана подробно методологията на изследването, а също е въведена и терминологичната база – абсолютно необходима част при подобно изследване за такъв обширен ареал и комплексна проблематика.

Втора глава „Екология на войната: сезонните кампании на кумано-кипчаките в Източна Европа и Централна Азия“ се спира на темата за куманското военно дело и присъствието на куманите като важен военен фактор в Западна Евразия и съседните региони в навечерието на монголската експанзия. Подробно са изследвани военните кампании на куманите на Балканите, в Хорезм и в съседната Киевска Рус, като е обяснен подробно и алгоритъмът на тези кампании, който се отличава с асиметричност, особено що се отнася до кампаниите срещу балканските земи и Хорезм. Единствено в отношенията с непосредствено разположената в близост Киевска Рус този модел не се спазва стриктно. Д-р Голев изтъква редица фактори, които обуславят подобна асиметричност и избягване на горещите месеци за по-далечните кампании, като се спира особено детайлно на климатичния фактор, който играе важна роля при оформянето на военната тактика и стратегия при провеждането на куманските военни кампании.

Трета глава, „Куманските бежанци в Югоизточна Европа, преминаването на монголската армия през България и краят на куманската българофилия“ се спира на повратния момент в историята на Куманската степ, свързан с монголското нашествие, погромът, който понасят куманите, бежанската вълна, която залива съседните страни и в частност България. Проследена е връзката между тази вълна и последвалото монголско нашествие в българските земи, както и краят на куманската „българофилия“ т.е. плодотворния и за двата участника българо-кумански военен и политически съюз от първата половина на XIII в. Именно монголското нашествие слага край на самостоятелната политическа роля на куманите. Оттук-насетне те ще присъстват в историята на Западна Евразия и Източното Средиземноморие в рамките на други общества и държавни формации, въпреки че понякога ще заемат високи позиции в тези общества, в аристокрацията или дори на владетелски позиции.

Четвърта глава „Но не мислете за нищо друго, освен за вашата мисия“ : етос, дисциплина и боен дух в монголската военна култура в зората на империята“ разглежда причините за зашеметяващия успех на монголската експанзия. Авторът убедително представя същността на монголската военна култура, която по нищо не отстъпва по своя характер на подобни феномени, познати в световната история като духа на спартанската и македонската фаланга или римския легион. Желязна дисциплина, боен дух и пределна субординация залягат в основата на монголските военни успехи. Запазени са някои елементи от традиционната номадска евразийска военна практика, но като цяло монголската завоевателна армия е армия от нов тип, предтеча на съвременния тип армии и именно в това се крие нейният успех поне в епохата на завоеванието. Разбира се, подобно на повечето империи и Монголската империя преминава и то доста бързо от период на подъем и експанзия, към период на междуособни войни и разпадане. Не на последно място това се дължи и на постепенния упадък на монголската военна машина и връщането към някои традиционни механизми на водене на война.

Пета глава „Вътрешно-монголска дипломатия и лов на вещици по време на разпада на империята: процесът за вешерство в двора на Хулагу“ се спира именно на процесите, довели до постепенния упадък на монголското военно превъзходство и трансформацията на самото монголско общество под влияние на покорените народи. Този въпрос е разгледан през призмата на конфликта между Хулагу и Берке или по-общо казано между възникващите улуси на Джучи и на Хулагу, познати с по-популярните имена Златна орда и Илханска орда. Тези две суперсили в Западна Евразия и Близкия изток влизат в ожесточен конфликт, който пренебрегва общомонголската рамка и

наследството на Чингисидите и допринасят много за края на монголската световна хегемония. Воинската доблест отстъпва място на придворни и дипломатически интриги, „лов на вещици“ и вещири в буквалния смисъл на думата и в крайна сметка до подкопаване на концепцията за единство на монголите около наследството на Чингис хан. Немалка роля затова ще допринесе и разпространението на исляма сред населението на двата улуса, „кипчакизацията“ на монголската аристокрация в Златната орда и дълбоките социални, политически и етнически промени, които в крайна сметка водят до края и на двата западномонголски улуса през XIV-XV в.

Заклучението ни запознава с общите изводи на автора за „преломната епоха“ на XIII в., когато монголската военна експанзия предизвиква дълбоки промени в един широк географски регион и променя за дълъг период картината в зоната на понто-каспийските степи– някогашната зона, в която се разполага Куманско-кипчацката племенна общност.

Изследването на д-р Голев е новаторско и обединяващо няколко важни подтеми в рамките на една обща пълнокръвна картина на епохата, която бележи края на ранносредновековната степ. Тази епоха въвежда региона в Късното Средновековие и Ранното ново време, когато понто-каспийските степи стават арена на нови военни, политически и социални реалности, отнасящи се към нова геополитика и геостратегия.

Студиите и статиите на Константин Голев, които участват в конкурса могат да бъдат разпределени в следните групи:

1. Статии, посветени на историята на кумано-кипчаците, според терминологията на автора. Това са четири статии на английски, руски и български език, които се спират на по-общи въпроси от историята на тази общност, предимно на нейните поселения в Крим, на границата с Хорезм, в Хорасан и на бежанската вълна, която се появява на Балканите в навечерието на монголското нашествие в Югоизточна Европа.
2. Две статии, посветени на историята на Монголската империя и на Златната орда, разглеждащи „ловът на вещици“ в монголския владетелски двор и симбиозата между номадските общности и градовете в Златната орда.

3. Три статии, посветени на българо-куманските отношения и на управлението на Теодор Светослав, по-специално на неговото възшествие на трона след убийството на Чингиса Чака.
4. Статия, посветена на ранносредновековните номади- хуните и аварите и тяхното заселване в Панонската равнина– своеобразно географско продължение на понто-каспийския коридор.
5. Представени са и три сборника, в които Константин Голев участва като съставител. Те са с разнообразна тематика, като единият от тях (другият съставител е Делян Русев) е посветен на късните номади от предосманската епоха, а другият на спомени на ветерани от Втората световна война, резултат от дългосрочен проект на Константин Голев и Мариан Гяурски.

Представените допълнителни материали по конкурса в лицето на статиите и студиите, участващи в него, ни демонстрират за пореден път широките научни интереси на д-р Голев, способността му да разработва различни теми и проблеми, както от сферата на по-тесните му научни занимания, така и теми от по-общ характер, които изискват и друг тип умения, например работа със съвременни архиви, интервюта и теренни проучвания.

Към разностранната научна дейност на д-р Голев трябва да бъдат прибавени многобройните му участия в телевизионни и радиопредавания, подкасти и други научнопопулярни медии, с разнообразна тематика. Кандидатът е участвал в множество престижни научни форуми у нас и в чужбина, детайлно описани в предоставената справка. Също така, не на последно място трябва да изтъкнем обстоятелството, че неговите публикации са в рецензирани и реферирани издания, а цитируемостта им е висока и напълно покрива минималните национални изисквания за заемането на длъжността „доцент“

Представените справки от системата за измерване на наукометричните показатели, справката за цитиранията и приносите на кандидата очертават една извънредно убедителна кандидатура за академичната длъжност "доцент" в лицето на гл. ас. д-р Константин Голев. Това би било и едно заслужено признание за неговите плодотворни усилия в областта на българската, балканската и общата медиевистика, които ще бъдат тепърва оценени по достойнство.

3. Заключение:

Научната и проектната дейност на д-р Константин Валериев Голев съответстват напълно на изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент” според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и правилниците на БАН. Въз основа на това обстоятелство имам удоволствието да предложа на уважаемото жури да присъди академичната длъжност **доцент** на д-р Константин Валериев Голев по професионално направление 2.2. *История и археология*, научна специалност „Документалистика, архивистика, палеография, включително историография и изворознание“ и да пожелае на кандидата бъдещи професионални успехи.

15.09.2026 г.

Рецензент:

София

/проф. д-р Александър

Николов/

X

Александър Николов